

KISWAHILI NOTES FOR GRADE 7 JUNIOR SECONDARY

COMPLETE TEACHING/LEARNING NOTES UPROVED BY KICD

*The PDF Comprises Part of the notes for the named
Subject/Learning Area above.*

**For Complete Notes and Similar
Resources:**

Contact:

Mr Machuki – 0724333200

or

Order online at:

www.kenyaeducators.co.ke

KENYA EDUCATORS CONSULTANCY

COMPLETE KISWAHILI NOTES
FOR JUNIOR SECONDARY
SCHOOLS (GRADE 7)

About the book:

Education is a key for a country's development, but it becomes a hindrance when it is unequally distributed. This big problem of disparity in Education system can be solved through technology. Hence it's high time we embrace technology in Education sooner than later.

Teachers will therefore use the book in their laptops to teach and even give students notes to read online after revision.

Acknowledgment:

We would like to acknowledge K.L.B for using some of their examples and illustration. We would also like to acknowledge K.N.E.C for using their Examiners to prepare some revision questions at the end of each strand/topic.

**BELOW IS A SAMPLE OF THE NOTES FOR
KISWAHILI GRADE 7**

COMPREHENSIVE AND SIMPLIFIED CBC COMPLETE NOTES
JUNIOR SECONDARY (GRADE 7)

Yaliyomo

1. USAFI WA KIBINAFSI	1
A. KUSIKILIZA NA KUZUNGUMZA	1
Kusikiliza na kujibu	1
B. KUSOMA	3
Ufahamu wa kifungu cha simulizi	3
C. KUANDIKA	8
Viakifishi.....	8
D. SARUFI	10
Aina za nomino	10
I. Nomino za pekee	10
II. Nomino za kawaida	12
2. LISHE BORA	15
A. KUSIKILIZA NA KUZUNGUMZA	15
Kusikiliza kwa kina	15
B. KUSOMA	17
Kusoma kwa mapana	17
C. KUANDIKA	20
Barua ya kirafiki ya kutoa mwaliko	20
D. SARUFI	23
Aina za nomino	23
I. Nomino za makundi	23
II. Nomino za dhahania	25
3. UHURU WA WANYAMA	29
A. KUSIKILIZA NA KUZUNGUMZA	29
Tanzu za Fasihi	29
B. KUSOMA	34
Kusoma kwa kina - Novela	34
C. KUANDIKA	37
Insha za kubuni	37
D. SARUFI	38
Aina za nomino	38
I. Nomino za wingi	38
II. Nomino za vitenzi-jina	39
4. AINA ZA MALIASILI	43
A. KUSIKILIZA NA KUZUNGUMZA	43
Nyimbo za watoto na bembelezi	43
B. KUSOMA	46
Kusoma kwa ufasaha	46

COMPREHENSIVE AND SIMPLIFIED CBC COMPLETE NOTES
JUNIOR SECONDARY (GRADE 7)

C. KUANDIKA	48
Insha za kubuni — Masimulizi	48
D. SARUFI	50
Nyakati	50
5. UNYANYASAJI WA KIJINSIA	51
A. KUSIKILIZA NA KUZUNGUMZA	51
Mazungumzo mahususi	51
B. KUSOMA	58
Kusoma kwa ufahamu	58
C. KUANDIKA	61
Insha ya maelekezo	61
D. SARUFI	61
Nyakati na hali	61
6. USALAMA SHULENI	67
A. KUSIKILIZA NA KUZUNGUMZA	67
Kusikiliza kwa kufasiri — Matini	67
B. KUSOMA	68
Kusoma kwa kina — Maudhui na dhamira	68
C. KUANDIKA	69
Insha ya masimulizi kutokana na picha	69
D. SARUFI	71
Aina za vitenzi	71
Vitenzi vikuu na vitenzi visaidizi	71
7. KUHUDUMIA JAMII SHULENI	71
A. KUSIKILIZA NA KUZUNGUMZA	71
Kusikiliza kwa ufahamu	71
B. KUSOMA	71
Ufupisho	71
C. KUANDIKA	71
Insha ya kubuni — Maelezo	71
D. SARUFI	80
Aina za vitenzi — Vitenzi vishirikishi	80
8. ULANGUZI WA BINADAMU	81
A. KUSIKILIZA NA KUZUNGUMZA	81
Kuzungumza ili kupasha habari	81
B. KUSOMA	81
Kusoma kwa kina	81
I. Mandhari	81
II. Ploti	81
C. KUANDIKA	91
Viakifishi — Kiulizi na koma	91

COMPREHENSIVE AND SIMPLIFIED CBC COMPLETE NOTES
JUNIOR SECONDARY (GRADE 7)

D. SARUFI	93
Ngeli na upatanisho wa kisarufi	93
I. Ngeli ya A-WA	93
II. Ngeli ya U-I	94
9. MATUMIZI YA VIFAA VYA KIDIJITALI KATIKA MAWASILIANO	97
A. KUSIKILIZA NA KUZUNGUMZA	97
Kusikiliza kwa kina	97
B. KUSOMA	98
Ufahamu wa kifungu cha kushawishi	98
C. KUANDIKA	100
Insha za kubuni — Masimulizi	100
D. SARUFI	102
Ngeli na upatanisho wa kisarufi.....	102
I. Ngeli ya KI-VI	102
II. Ngeli ya LI-YA	104
10. KUJITHAMINI	107
A. KUSIKILIZA NA KUZUNGUMZA.....	107
I. Nyimbo za kazi	107
II. Nyimbo za dini	109
B. KUSOMA	110
Kusoma kwa kina — Wahusika	110
C. KUANDIKA	112
Barua ya kuomba msamaha	112
D. SARUFI	114
Vinyume vya maneno.....	114
I. Vinyume vya nomino	114
II. Vinyume vya vivumishi	117
11. MAJUKUMU YA WATOTO.....	119
A. KUSIKILIZA NA KUZUNGUMZA.....	119
Kuzungumza kwa kuambatanisha na vitendo au ishara.....	119
B. KUSOMA	121
Kusoma kwa mapana	121
C. KUANDIKA	122
Insha za kubuni — Maelezo.....	122
D. SARUFI	124
Mnyambuliko wa vitenzi	124
I. Kauli ya kutenda.....	124
II. Kauli ya kutendea.....	126
III. Kauli ya kutendwa	127

COMPREHENSIVE AND SIMPLIFIED CBC COMPLETE NOTES
JUNIOR SECONDARY (GRADE 7)

12. MAGONJWA AMBUKIZI	129
A. KUSIKILIZA NA KUZUNGUMZA.....	129
Kusikiliza kwa makini.....	129
B. KUSOMA	130
Kusoma kwa ufasaha.....	130
C. KUANDIKA	131
Hotuba ya kupasha habari	131
D. SARUFI	133
Aina za sentensi.....	133
I. Sentensi sahili	133
II. Sentensi ambatano.....	134
13. UTATUZI WA MIZOZO.....	137
A. KUSIKILIZA NA KUZUNGUMZA.....	137
Wahusika katika nyimbo	137
B. KUSOMA	139
Kusoma kwa kina — Mbinu za lugha.....	139
C. KUANDIKA	141
Insha za kubuni — Maelezo.....	141
D. SARUFI	142
Ukanushaji kwa kuzingatia nyakati.....	142
14. MATUMIZI YA PESA	147
A. KUSIKILIZA NA KUZUNGUMZA.....	147
Lugha katika nyimbo.....	147
B. KUSOMA	149
Ufahamu wa kifungu cha mjadala.....	149
C. KUANDIKA	153
Insha ya maelekezo.....	153
D. SARUFI	154
Ukubwa wa nomino	154
15. MAADILI YA MTU BINAFSI	159
A. KUSIKILIZA NA KUZUNGUMZA.....	159
Kusikiliza habari na kujibu	159
B. KUSOMA	160
Ufupisho.....	160
C. KUANDIKA	162
Kuandika kidijitali — Baruapepe	162
D. SARUFI	164
Usemi halisi na usemi wa taarifa	164

1

USAFI WA KIBINAFSI

A. KUSIKILIZA NA KUZUNGUMZA

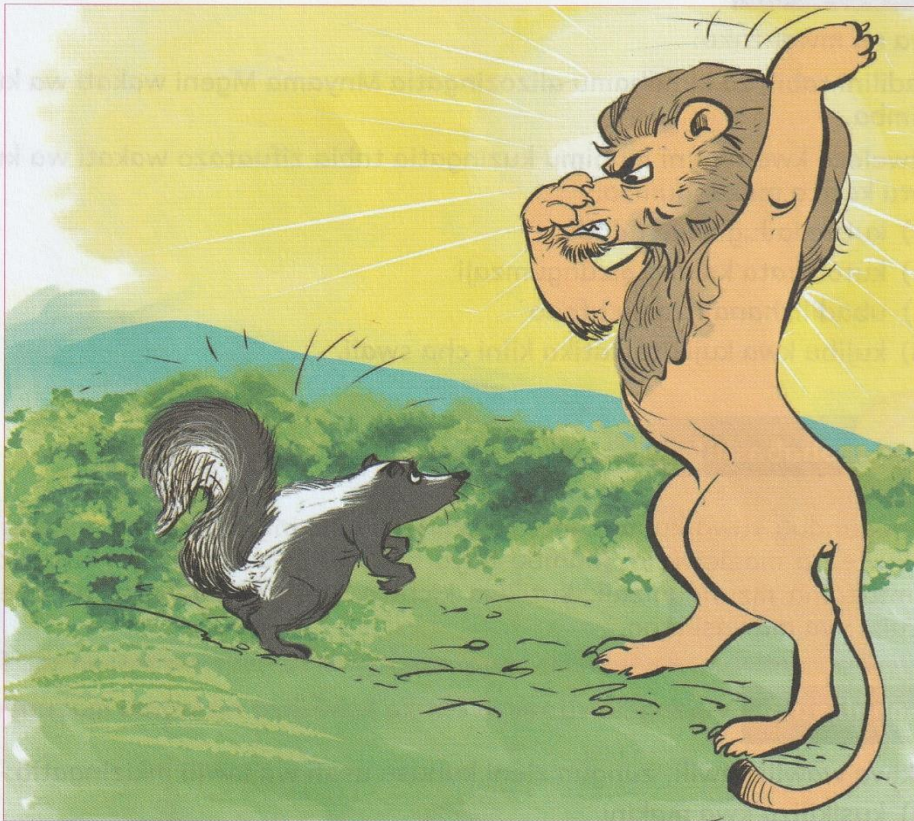
Kusikiliza na kujibu

Kichocheo

1. Je, unaposikiliza mtu akizungumza unafaa kufanya nini ili uupate ujumbe kikamilifu?
2. Unapomjibu mtu katika mazungumzo, unazingatia mambo gani ili akuelewe vilivyo?

Shughuli ya 1: Vipengele vya kuzingatia katika usikilizaji wa mazungumzo

1. Tazama picha hii:

Simba anazungumza na Mnyama Mgeni

COMPREHENSIVE AND SIMPLIFIED CBC COMPLETE NOTES JUNIOR SECONDARY (GRADE 7)

2. Mweleze mwenzako kuhusu picha uliyoitazama. Unaweza kuongozwa na maswali haya:
 - (a) Unafikiri ni kwa nini Simba ameshika pua yake?
 - (b) Ni ishara gani inayoonyesha kuwa Mnyama Mgeni anamsikiliza Simba kwa makini?
 - (c) Unafikiri ni kwa nini Simba wameangaliana ana kwa ana na Mnyama Mgeni?
3. (a) Sikilizeni mazungumzo kati ya Simba na Mnyama Mgeni ambayo mwalimu atawasilisha.
 - (b) Taja vitendo ambavyo wanyama walifanya kuonyesha kuwa walikuwa wanasikiliza wakati wa mazungumzo yao.
 - (c) Eleza umuhimu wa vitendo vifuatavyo unapomsikiliza mwenzako:
 - (i) kusikiliza kwa makini
 - (ii) kumtazama mzungumzaji
 - (iii) kutikisa kichwa
 - (iv) kutumia vihisishi
 - (v) kuepuka vizuizi vya mawasiliano.

Shughuli ya 2: Vipengele vya kuzingatia katika kujibu mazungumzo

Ukiwa na mwenzako:

1. Jadilini tabia za kinidhamu alizozingatia Mnyama Mgeni wakati wa kumjibu Simba.
2. Mweleze kwa nini ni muhimu kuzingatia tabia zifuatazo wakati wa kumjibu mtu katika mazungumzo:
 - (a) kutumia lugha ya adabu
 - (b) kutomkata kalima mzungumzaji
 - (c) ubadilishanaji zamu ufaao
 - (d) kujibu kwa kujikita katika kiini cha swali.

Shabashi!

Nimegundua kuwa kuna mambo muhimu ya kuzingatia katika mawasiliano ili kuwe na maelewano. Mambo hayo ni kama vile, kusikiliza kwa makini, kumtazama mzungumzaji, kutikisa kichwa, kutumia vihisishi na kuepuka vizuizi vya mawasiliano.

Shughuli ya 3: Vipengele vifaavyo katika kusikiliza na kujibu mazungumzo

1. Mkiwa wawiliwawili, zungumzieni kuhusu usafi wa mwili mkizingatia:
 - (a) kusikiliza kwa makini

Kimeidhinishwa na KICD

COMPREHENSIVE AND SIMPLIFIED CBC COMPLETE NOTES

JUNIOR SECONDARY (GRADE 7)

- (b) kumtazama mzungumzaji kwa makini ili upate ishara za uso
- (c) kutikisa kichwa ili kuonyesha kukubaliana na kauli
- (d) kutumia maneno au vihisishi vya kuhimiza kuendelea kuzungumza kama vile *ehee!*
- (e) kuepuka vizuizi vya mazungumzo
- (f) kutumia lugha ya adabu
- (g) kutomkata kalima mzungumzaji
- (h) kubadilishana zamu ifaavyo wakati wa mazungumzo
- (i) kujibu kwa kujikita katika kiini cha swali.

Changamkia

Igiza mazungumzo ya simu na mwenzako. Zungumzieni kuhusu usafi wa kibinafsi.

Tembea na majira

Mkiwa katika kikundi:

1. Tumieni vifaa vya kidijitali kama vile simu, tabuleti au kipakatalishi kutafuta na kusikiliza video ya mazungumzo mtandaoni kuhusu usafi wa kibinafsi.
2. Tambueni vipengele vifaavyo vya kusikiliza na kujibu mazungumzo katika video hiyo.

Shirikisha mzazi au mlezi

1. Ukiwa na mzazi au mlezi wako, zungumzieni kuhusu namna ya kutunza vifaa vinavyotumika katika usafi wa kibinafsi.
2. Zingatia vipengele vifaavyo katika kusikiliza na kujibu mazungumzo.

B. KUSOMA

Ufahamu wa kifungu cha simulizi

Kichocheo

1. Kwa nini unasoma ufahamu?
2. Je, ni mambo gani yanaweza kukusaidia kupata ujumbe katika kifungu cha ufahamu?

Shughuli ya 1: Habari mahususi katika kifungu cha ufahamu

Mkiwa wawiliwawili:

1. Tazameni picha ifuatayo. Zungumzieni kuhusu kinachofanyika. Toeni maelezo kwa zamu.

COMPREHENSIVE AND SIMPLIFIED CBC COMPLETE NOTES JUNIOR SECONDARY (GRADE 7)

2. (a) Soma kifungu hiki cha masimulizi kisha ujibu maswali.

Kito alirauka kuliko kawaida yake. Usingizi ulikuwa umemwishia. Alianza kukurukakara jikoni. Mama yake aliposikia glasi zikigongana jikoni alikwenda kuangalia.

“Kito! Unafanya nini jikoni asubuhi hii? Umenishtua!” Mama alisema kwa hofu.

“Niwie radhi kwa kukushtua. Umesahau kuwa leo ni siku ya sherehe ya kuzaliwa kwangu? Nataka kila kitu kiwe mahali pake wageni wangu wakifika. Nimeanza matayarisho. Nataka kupanga glasi za kunywa

COMPREHENSIVE AND SIMPLIFIED CBC COMPLETE NOTES JUNIOR SECONDARY (GRADE 7)

sharubati ziwe tayari. Wageni wakifika kazi itakuwa rahisi sana, ni kuzitoa nje tu,” Kito alimwambia mama yake.

“Msafiri ni aliye bandarini. Hata hivyo, unanishangaza sana wewe. Sawa, endelea na matayarisho yako lakini usiwapigie wenzako kelele bado wamelala,” Mama alisema kwa tabasamu.

“Asante mama. Nitamakinika ili nisiwapigie wenzangu kelele,” Kito alisema kwa upole.

Kito alipanga kila kitu alichotaka, alivyokitaka. Alirudi chumbani mwake kujinadhifisha. Aliingia maliwatoni akaoga kwa maji na sabuni na kupiga mswaki kwa kutumia dawa ya meno. Alijipangusa kwa taulo safi na kujipaka mafuta mwili wote. Alivaa rinda lake la buluu lenye mistari ya kupendeza. Alisimama mbele ya kioo na kujisemea, “Napendeza kweli. Rinda langu limeshika pasi vilivyo. Najua marafiki zangu watashangazwa na jinsi rinda hili lilivyolandana na keki yangu.” Kito alichukua kikata kucha na kuangua kucha zake za mikono na miguu. Halafu alichana nywele zake kwa kitana na kuzifunga pamoja nyuma kwa kibanio cheusi. Alipangusa viatu vyake kwa taulo ndogo na kuviweka tayari.

Wageni wa Kito walipoanza kuwasili, Kito alikuwa ametayarisha kila kitu.

“Siku njema huonekana asubuhi. Siku yako itafana Kito. Naupenda moyo wako wa bidii,” Baba yake Kito alimwambia binti yake.

“Asante sana baba. Nimebakisha kuweka chakula mezani tu, kisha sherehe yetu ianze. Marafiki zangu watanisaidia,” Kito alisema kwa bashasha.

Chakula chote kilipangwa mezani kwenye hema nje ya nyumba yao. Keki pia ililetwa mezani ikiwa ndani ya boksi. Marafiki wake Kito walitaka kuiona keki lakini alidinda kuwaonyesha. Alitaka kuwaweka katika taharuki ili wawe na hamu ya sherehe. Marafiki zake nao pia walidinda kumwonyesha zawadi ambazo walikuwa wamemletea. Nao pia walitaka zifunguliwe tu baada ya keki kukatwa. Hali hii iliwatia wote mshawasha, sherehe ilinoga.

Chakula chote kilipowekwa mezani wageni walikaribishwa. Wakanawa mikono kwa sabuni na maji safi. Kito aligundua kuwa chakula kilikuwa kinapoa. Alikwenda mbio jikoni kumjuza mama yake.

“Usitie shaka. Nimeweka mishumaa spesheli chini ya kila chombo chenye chakula. Mishumaa hii ina vidude vyenye gesi spesheli. Nitawasha moto ili chakula kisipoe,” Mama alimwambia Kito.

Watu walipomaliza kunawa mikono walianza kupakua. Kito, mama yake na marafiki wake walisaidia kuwapakulia chakula wageni. Walipokuwa wakiendelea kupakua, Kito alimwona mtoto mchafu sana kwenye lango lao. Alikuwa anachungulia mara kwa mara. Alionekana mwenye njaa na mnyonge. Alivaa mararu. Alitamani sana kumkaribisha katika sherehe yake, lakini alimwogopa.

COMPREHENSIVE AND SIMPLIFIED CBC COMPLETE NOTES

JUNIOR SECONDARY (GRADE 7)

“Mama, mama, kuna mtoto anayeonekana mgeni pale kwenye lango kuu. Naomba kumpelekea chakula. Nafikiri ana njaa,” Kito alimrai mama yake.

“Usimpelekee chakula nje. Wachana niende kumkaribisha,” Mama alimkaribisha mtoto yule na kumshika mkono wakielekea katika hema. Mama na mtoto yule waliingia katika eneo la karamu. Mama alimwelekeza mahali pa kwenda kunawa mikono.

Punde tu ukatokea mlipuko wa sauti ‘Puu!’ Mlipuko huu ulisikika kwa sauti ya juu sana. Ikawa ni mguu niponye. Kila mtu alitaka kuokoa maisha yake. Moto ulianza kuwaka pale mezani. Watu walikimbia kuchota maji ili kuuzima moto. Wengine walikimbia nje ya lango kuu kwa woga. Mtoto yule mchafu alipoona hivyo alitoa blanketi kwenye gunia lake alilobeba na kukimbia nalo kwenye hema. Aliugubika moto huo kwa blanketi hilo. Moto huo ulizima ghafla. Ilikuwa ni kama muujiza. Watu hawakuamini. Walirudi hapo kwenye hema halahala ili kujionea lililojiri. Hakuna hasara kubwa iliyotokea. Mtoto yule aliyeonekana mchafu alikuwa amewaokolea hali. Watu walimpongeza kwa kuwa na moyo wa simba.

“Unaitwa nani mtoto?” Mama alimuuliza.

“Luna.” Mtoto huyo alisema kwa woga.

Baadaya Luna kudadisiwa kwa muda iligunduliwa kuwa alikuwa yatima. Aliishia mtaani baada ya kufiwa na wazazi wake. Watu walimhurumia sana Luna. Kito alidondokwa na chozi la huruma.

Sherehe iliendelea. Kitambaa cha mezani ambacho kilikuwa kimechomeka kiliondolewa na kingine kikatandikwa. Kito alikata keki huku akiimbiwa. Aliwagawia keki watu wote waliokuwa kwenye sherehe. Alipewa zawadi kemkem.

Sherehe ilipokamilika, Luna alielekezwa bafuni kujinadhifisha. Alipotoka bafuni alionekana nadhifu kweli.

(b) Maswali:

- (i) Kito aliamka lini?
- (ii) Sherehe ya kuadhimisha siku ya kuzaliwa kwa Kito ilifanyika wapi?
- (iii) Ni nani aliyezima moto?
- (iv) Kwa nini moto ulizimika ulipofunikwa kwa blanketi?
- (v) Kito alidumisha usafi wake vipi?

3. Ukiwa na mwenzako, elezeni:

- (a) Kito alionyesha kuwa alikuwa na mawazo safi kwa kumtendea Luna kitendo gani?
- (b) Luna alifanya kitendo gani kuonyesha kuwa alikuwa na mawazo safi ingawa alionekana mchafu wa mwili?

COMPREHENSIVE AND SIMPLIFIED CBC COMPLETE NOTES JUNIOR SECONDARY (GRADE 7)

Shabashi!

Nimegundua kuwa ili nidondoe habari muhimu katika kifungu, ninafaa kujibu maswali kama: lini? wapi? nani? nini? na vipi?

Shughuli ya 2: Jinsi matukio hufuatana katika kifungu cha ufahamu

Yafuatayo ni matukio katika hadithi uliyosoma. Mkiwa katika kikundi, yapangeni matukio haya yanavyofuatana katika kifungu.

1. moto kuwaka
2. wageni kuwasili
3. Kito kupanga glasi
4. Kito kumwona mtoto mchafu
5. keki kuliwa
6. Kito kurauka
7. Luna kuzima moto
8. keki kukatwa
9. mama kumkaribisha Luna
10. Luna kujinadhifisha
11. Kito kupewa zawadi
12. watu kukimbia
13. watu kunawa mikono
14. Luna kuulizwa maswali.

Shughuli ya 3: Utabiri na ufasiri kutokana na kifungu cha ufahamu

1. Jibu maswali yafuatayo:
 - (a) Uliposoma aya ya kwanza ulifikiri ni nini kingetokea katika kisa hiki? Mweleze mwenzako.
 - (b) Je, uliyodhani yangetokea yalitokea ulivyotarajia au yalikuwa tofauti? Mweleze mwenzako.
 - (c) Je, unafikiri marafiki wake Kito walimpa zawadi gani?
 - (d) Unafikiri moto mezani ulisababishwa na nini?
 - (e) Unafikiri Luna alikosa haki gani za kimsingi?

Shughuli ya 4: Msamiati katika kifungu cha ufahamu

1. Eleza maana ya maneno yafuatayo kama yalivyotumika katika kifungu ulichosoma:
 - (a) kujinadhifisha
 - (b) taharuki
 - (c) kitana
 - (d) wakanawa
 - (e) kudadisiwa.
2. Eleza maana ya vifungu vya maneno vifuatavyo:
 - (a) msafiri ni aliye bandarini
 - (b) siku njema huonekana asubuhi

COMPREHENSIVE AND SIMPLIFIED CBC COMPLETE NOTES

JUNIOR SECONDARY (GRADE 7)

- (c) mguu niponye
- (d) kuwa na moyo wa simba
- (e) kuangua kucha.

Tembea na majira

1. Mkiwa katika kikundi, someni kifungu mtandaoni kuhusu usafi wa kibinafsi. Jibuni maswali haya:
 - (a) Tajeni wahusika katika kifungu mlichosoma.
 - (b) Ni mambo gani ambayo wahusika wanafanya ili kudumisha usafi wa kibinafsi?

Shirikisha mzazi au mlezi

1. Msomee mzazi au mlezi wako sentensi zifuatazo:
 - (a) Nilioga mwili baada ya mazoezi uwanjani.
 - (b) Alinawa mikono baada ya kutoka msalani.
 - (c) Aliosha kitana chake baada ya kukitumia.
2. Jadili naye maana za maneno yaliyopigiwa mstari.

C. KUANDIKA

Viakifishi

Kichocheo

1. Je, herufi kubwa hutumiwa vipi katika maandishi?
2. Kikomo hutumiwa vipi katika maandishi?

Shughuli ya 1: Matumizi ya herufi kubwa na kikomo katika matini

I. Herufi kubwa

Mkiwa katika kikundi, elezeni matumizi ya herufi kubwa katika sentensi zifuatazo:

1. Kasim amepewa tuzo ya usafi shuleni kwao.
2. Miji ya Nairobi, Mombasa, Kisumu na Nakuru ina idadi kubwa ya watu.
3. Mwalimu Roda na wanachama wa Chama cha Mazingira wamesafisha soko.
4. Mbuga ya wanyama ya Tsavo ni kivutio kikubwa cha watalii.
5. Gugumaji lililovamia Ziwa Victoria sasa linaondolewa.

II. Kikomo

Mkiwa wawiliwawili:

1. Someni sentensi zifuatazo:
 - (a) Mumi alinunua sabuni kwa bei ya shilingi 80.50.

COMPREHENSIVE AND SIMPLIFIED CBC COMPLETE NOTES

JUNIOR SECONDARY (GRADE 7)

- (b) Anwani ya shule yetu ni S.L.P. 18, Ngazini.
 - (c) Aha! Kumbe mmejiunga na timu ya waogeleaji nchini?
 - (d) Bw. Kiberenge ni mkulima hodari, amevuna matunda mengi msimu huu.
 - (e) Nitaondoka saa 12.45 tarehe 22.12.2022 kwenda ughaibuni.
2. Elezeni kikomo kimetumiwa wapi katika sentensi.
 3. Jadilini matumizi tofauti ya kikomo.
 4. Mkiwa wawiliwawili, someni kifungu kifuatacho kisha mtambue matumizi ya herufi kubwa na kikomo.

Rita alimwambia Kivu, “Usafi wa kibinafsi ni suala nyeti sana. Mtu anastahili kuchukua jukumu la kujisafisha bila kutarajia kukumbushwa wala kushinikizwa.” Kivu alikubaliana na Rita. Alisema, “Watu wengi hutoa vijisababu ili wasidumishe usafi wa kibinafsi. Utamsikia mtu mmoja au mwingine akisema, ‘Lo! Siogi leo kuna baridi,’ ilhali anaweza kupasha maji moto akaoga. Wengine hunuka vinywa kwa sababu wamekosa dawa ya meno. Tukumbuke kuwa kuna mbinu za kiasili za kusafisha meno kama vile kutumia vijiti na mizizi ambayo watu wa kale walitumia. Mbinu hizo bado zinaweza kutumika hata sasa.

Shabashi!

Nimetambua kuwa herufi kubwa hutumika mwanzoni mwa sentensi na kuandikia mianzo ya nomino za pekee.

Vilevile, nimetambua kuwa kikomo ambacho pia huitwa kitone hutumika mwishoni mwa sentensi, kutenga saa na dakika, katika uandishi wa tarehe, kutenga shilingi na senti na katika maneno yaliyofupishwa.

Shughuli ya 2: Kutumia herufi kubwa na kikomo ipasavyo katika matini

1. Tunga sentensi ukizingatia matumizi ya herufi kubwa. Utaongozwa na maelekezo yafuatayo:
 - (a) mwanzoni mwa sentensi
 - (b) kuandika nomino za pekee
 - (c) maneno yaliyofupishwa
 - (d) kuandika tarehe
 - (e) kuandika saa.
2. Shirikiana na mwenzako kusahihisha kifungu kifuatacho kwa kuweka herufi kubwa na kikomo ipasavyo.

COMPREHENSIVE AND SIMPLIFIED CBC COMPLETE NOTES

JUNIOR SECONDARY (GRADE 7)

Nina aliingia bafuni ili kuoga Aliweka maji yake kwenye beseni na kuvua nguo alijimwagia Maji na kujipaka sabuni Mara alisikia sauti ya paka wake kiki akilia kwa uchungu. Nina alishtuka na kukodoa macho alilia kwa sauti pia naye, "Mama weee!"

Nina alitaka kutoka bafuni mbio lakini hakuweza kuuona mlango sabuni ilikuwa imemwingia Machoni baada ya kukodoa macho.

3. Tunga kifungu daftarinu kuhusu usafi wa kibinafsi. Tumia herufi kubwa na kikomo ipasavyo.

Tembea na majira

1. Tumia kifaa cha kidijitali kuandika kifungu ulichoandika katika shughuli ya 2, swali la 3.
2. Wasambazie wenzako ili wakitolee maoni.

Shirikisha mzazi au mlezi

Msomee mzazi au mlezi wako sentensi ulizoandika katika shughuli ya 2, swali la 1.

D. SARUFI

Aina za nomino

I. Nomino za pekee

Kichocheo

Je, kuna aina gani za nomino?

Shughuli ya 1: Matumizi ya nomino za pekee katika matini

1. Mkiwa wawiliwawili, someni kifungu kifuatacho kisha mjibu maswali.

Jina langu ni Mwari. Ninasomea katika shule ya msingi ya Kaloleni. Leo ni siku ya Jumatatu. Mimi ni mwanaskauti. Nimerauka na kujinadhifisha ili niende shuleni kupandisha bendera ya Kenya. Mwanaskauti anatakiwa kuwa kielelezo kizuri kwa kudumisha usafi wa kibinafsi.

Mwezi ujao, tunatarajia kutembelea Msitu wa Kakamega wakati wa likizo yetu. Huko tutaweza kufanya ziara ya mbugani kwa msaada wa maafisa wa Idara ya Ulinzi wa Wanyama Pori. Kesho yake tutazuru Ziwa Victoria ambapo maji ya Mto Yala humiminika.

Maswali:

- (a) Msimulizi anaitwa nani?
- (b) Msimulizi anasomea shule gani?

**For Complete Notes and Similar
Resources:**

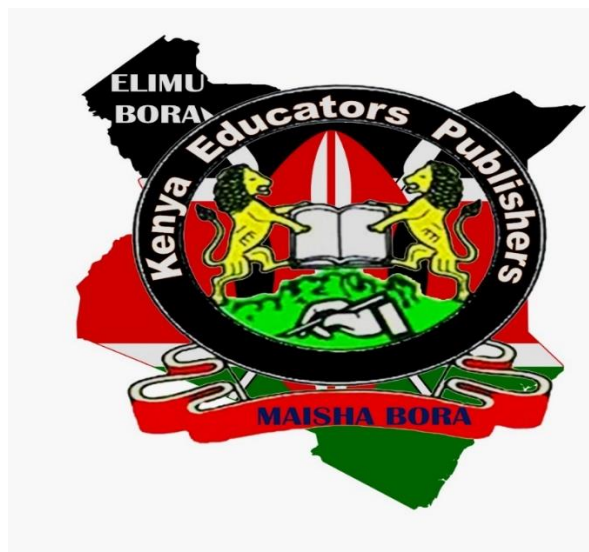
Contact:

Mr Machuki – 0724333200
kenyaeducators@gmail.com

or

Order online at:

www.kenyaeducators.co.ke

KENYA EDUCATORS CONSULTANCY